

Kıbrıs Türk Ağzı ile Gagauzcada Gereklilik Yapısı

Birsel Oruç Aslan
(Gazi Magosa/Balikesir)

1. Giriş:

Türkiye Türkçesinde beş haber, dört tasarlama olmak üzere fiil üzerine getirilen dokuz kip eki bulunmaktadır. Bu şekillerden bazıları Eski Türkçeden beri az bir değişikliklerle devam ede gelirken, bazıları (şimdiki zaman, gereklilik gibi) zaman içerisinde ortaya çıkmış olan yeni birtakım şekillerdir.

Türkçede gereklilik kipi bir oluşun, bir kılışın veya tasarlanan bir eylemin yapılması gereğini bildiren bir kiptir (Korkmaz, 2003:563). Gereklilik kipinin ana işlevi, yapılması tasarlanan bir işin gerekli olduğunu bildirmektir. Ancak bu gereklilik emir biçiminde bir gereklilik değil, daha çok içten gelen, konuşana bağlı bir gerekliliğin ifadesidir. Bu kipten, gereklilik yerine getirilmediği takdirde bir sakınca doğacağı anlamı da çıkarılabilir (Korkmaz, 2003:564).

Bugün Oğuz grubu Türk lehçelerinde kullanılan *-mAll* eki ile yapılan gereklilik kipinin tarihçesi hakkında M. Ergin; “Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında teşekküle başlamış, şekil eki olarak Osmanlıca içinde kullanım sahasına çıkmıştır. *-ma*, *-me* fiilden isim yapma eki ile *-lı*, *-li* sıfat ekinin birleşmesinden türemiş olduğu anlaşılmaktadır. Ekin başlangıçta *-malu*, *-melü* şeklinde olması da bunu göstermektedir. Bu ek Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında ortaya çıkmış, fakat ilk zamanlarda bir partisip eki şeklinde fiil isimleri yapmak için kullanılmıştır: *gör-melü göz* ‘görülecek göz’, *öl-melü oğul* ‘ölesi oğul’ misallerinde olduğu gibi.” demektedir (1982:497).

Bugün Oğuz grubu Türk şivelerinde kullanılan *-mAll* gereklilik ekinde başka *-mAk gerek/lâzım*, *-mA + iyelik eki gerek/lâzım* gibi şekiller de gereklilik anlamında kullanılmaktadır. Hatta bu şekiller *-mAll*'dan çok daha eskidir (Özmen, 2003:179, 5).

Bu bildiride Oğuz grubuna dahil olan Kıbrıs Türk Ağzı ile Gagauzcadaki gereklilik yapıları üzerinde durulacak ve aralarındaki benzerliklere dikkat çekilecektir. Konuya geçmeden önce Gagauz Türkçesiyle Kıbrıs Türk Ağzında yapılan ve gereklilik kipine yer veren çalışmalardan kısaca bahsetmek yararlı olacaktır:

2. Gagauzca ve Kıbrıs Türk Ağzıyla ilgili çalışmalarda gereklilik kipi:

Karşılaştırmalı bir çalışma yapmak için ilk başvurulacak kitaplar arasında o dillerin gramer kitapları gelmektedir. Gagauzca ile Kıbrıs Türk Ağzı üzerine yapılmış çalışmalara bakıldığında Gagauzcanın gramerinin hazırlandığı, fakat Kıbrıs Türk Ağzının tüm özelliklerini içeren çalışmaların henüz eksik kaldığı görülmektedir. Gagauzca üzerine yapılan çalışmalardan ilk akla gelenler L.A. Pokrovskaya'nın Rusça olarak yazdığı *Grammatika Gagauzskogo Yazıka –Fonetika i Morfolojiya-* (Moskova, 1964) adlı çalışma ile Yrd. Doç. Dr. Nevzat Özkan'ın hazırlamış olduğu *Gagavuz Türkçesi Grameri*'dir (Ankara, 1996). Gagauzcanın 20. yüzyılın ortalarında yazı dili haline gelmeğe başladığı düşünülürse, Pokrovskaya'nın gramer kitabı bu alandaki ilk kitap olma özelliğini taşır. Burada *-mAll* ile yapılan gereklilik dışında *lâzım + istek çekimli* şekillerden bahsedilmiş ve örnekler verilmiştir (s.214-217). Özkan'ın çalışmasında da gereklilik çekimi bahsinde yine *-mAll* yanında *-lâzım + istek kipli* şekiller verilmiş, ayrıca gereklilik kipinin olumsuzu da örneklendirilmiştir (s. 158-159). Bu eserlerin dışında Astrid Menz'in de Gagauzlar ve Gagauzca üzerine çalışmalarının bulunduğunu görmekteyiz. Menz, "Analytic Modal Constructions in Gagauz" adlı yazısında, 'Necessity' maddesinde gerekliliğe değinmekte; *-mEll*'nin konuşma ve yazı dilinde kullanıldığından bahsetmekte, ayrıca "olmalı" ile kurulan yapıların ihtimal bildirdiğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra, bizim de tespit ettiğimiz *-mÄÄ + lâzım, istek kipi + lâzım*" gibi

yapılardan örnekler vererek, bu yapılardaki devrik kuruluşa da dikkati çekmektedir (2000:153-154).

Kıbrıs Türk Ağzı ile ilgili çalışmaların daha ziyade tez kapsamında kaldığını, tam bir gramerinin hazırlanmadığını görmekteyiz. Tez olarak hazırlanan bu çalışmalardan bazılarında gereklilik konusuna da yer verilmiştir. Kitap olarak ise Erdoğan Saraçoğlu'nun Kıbrıs Ağzı (2004) adıyla yayınladığı eserinde (Bu kitap genişletilmiş olarak birkaç kez basılmıştır) sadece sesbilgisine yer verildiği için bu çalışmadan yararlanmak mümkün olmamıştır. Yapılan bazı tezler de dilbilgisi amaçlı olmayıp halk edebiyatı derlemesi durumundadır. Bu tezlerden de sadece malzeme olarak faydalanmak mümkündür.

Bugüne kadar Batı grubu yazı dillerinde fiil çekimleri üzerinde çalışmalar yapılmış olsa da, bazı konular eksik kalmıştır. Özellikle bu çalışmada olduğu gibi karşılaştırmalı çalışmalar pek fazla yapılmamıştır. Ayşe İlker'in yayınlamış olduğu "*Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*" adlı eserde Gagauzcadaki gereklilik çekimi için sadece "*şahıs zamiri + fiil + mAll*" şekilli çekim verilmiş; *lâzım + istek kipli* şekillere yer verilmemiştir. Yazı dilleri ele alındığı için, Kıbrıs Türk Ağzına değinilmemiştir (1997:125). Elbette ki bu çalışma fiil üzerinde yapılan ilk çalışmalardan olduğu için birtakım eksiklerinin olması da normaldir. Karşılaştırmalı Türk Lehçe ve Şiveleri Sözlüğü ve Grameri Saha Araştırması Projesi kapsamında komisyon tarafından hazırlanan Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I, Fiil: Basit Çekim adlı eserde Gagauzcada kullanılan gereklilik çekimleri "*şahıs zamiri + fiil + mAll* (ben almalı), *laazım + istek çekimli fiil* (laazım alayım), *laazım + fiil + isim fiili* (laazım almaa), *şahıs zamiri + laazım + fiil + isim fiili* (ben laazım almaa) şeklinde sıralanmış; bunlar arasında "*şahıs zamiri + laazım + fiil + isim fiili*" şeklindeki çekim için canlı örneklere yer verilmemiştir (2006:470, 472, 473, 474, 477, 494, 498, 501, 505, 543, 560). Ben de bu çalışmayı hazırlarken böyle bir çekimin yaşayan Gagauzcada örneklerine rastlamamış bulunmaktayım. Anlaşıldığı kadarıyla bu tür bir çekim sadece şahıssız durumlarda kullanılmaktadır.

Bunların dışında Kıbrıs Türk Ağzı üzerine yapılan çalışmalardan Nurrettin Demir'in "Kıbrıs Ağzıları Üzerine" adlı yazısında Kıbrıs ağzına

özgü özellikler sıralanırken, gereklilik konusuna da değinilmiştir (2002:107-108). Yine 2004 yılında V. Uluslararası Türk Dili Kurultayında sunduğu “Kıbrıs Ağızlarında İstek Eki Almış Cümleler” adlı bildiride Demir, istek eki almış fiillerin kendilerinden önce *lazım/lüzum* gibi kelimelerle birlikte kullanılarak gerekliliği karşıladığını belirtmiştir (2004:728).

3. Gagauzca ve Kıbrıs Türk Ağzında Gereklilik Kipi:

3.1. Gagauzcada Görülen Gereklilik Kipi Örnekleri:

3.1.1. *-malı* ile kurulan gereklilik yapısı:

“Uşaa **yaşamalı** mutlu babasının.” (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I, Fiil: Basit Çekim, 474)

“Helä bän **almalı**

Şu eski kavalı” (Grammatika Gagauzskogo Yazıka, 215)

“Bu gecä burda **kalmalı**

Bir Bulgar kızı **almalı**,

Bir dizi altın boynusuna **dakmalı**

Sabaádan evä **varmalı**.” (Grammatika Gagauzskogo Yazıka, 216)

ol- fiili üzerine gelen *-mAlI* eki tıpkı Türkiye Türkçesindeki gibi olasılık ve belirsizlik bildirmektedir:

“Hastayım bän çocuum. **Olmalı ölecäm**.” (Grammatika Gagauzskogo Yazıka, 216)

3.1.2. *läüzım ... istek kipli* gereklilik yapısı:

“Bana sa **läüzım** sevgim uykusunda **gülsün**.” (C.Y., s.62)

“Ama biz mutlak **läüzım bakalım** geri –durulmuş zamana da annaya-bilelim, ne varmış geçmiş vakıtta, nelär geçirmiş halk...” (Gagavuz Türkçesi Grameri, s.290)

“... Sayılar, ani buluştuynan canavarlan yalnız-yalnız **läüzım soyunasın** çır-çıplak da bırakıp rubalarını kaçasın ne kaçabilirsän.” (Gagavuz Türkçesi Grameri, s.297)

“Saba yıldızı çıktıynan **läüzımmiş çeketsin** düüş.” (Gagavuz Türkçesi Grameri, s.298)

“Ani ki dünnedä usluluk olsun, hepsi **läüzım çalışsın!**” (Grammatika Gagauzskogo Yazıka, 216)

“Miti burada mı? –Burda **läüzım olsun.**” (Grammatika Gagauzskogo Yazıka, 216)

“Mehanizatorlara **läüzım yardım etsinner** kalan kolhozçular.” (Grammatika Gagauzskogo Yazıka, 216)

3.1.3. *läüzım ... fiil + mäă* şeklindeki gereklilik yapısı:

Bu çekimde isim fiiline yönelme eki getirilir.

“Büüktür memleketimiz,

Onu **läüzım korumaa.**

Barabar hazırız biz

Cenklerle karşı durmaa.” (Gagavuz Türkçesi Grameri, s.309)

3.2. Kıbrıs Türk Ağzında Gereklilik Kipi Örnekleri:

Gereklilik yapısı Kıbrıs Türk Ağzında çok sık görülen bir yapı olmakla birlikte, gereklilik için değişik şekillerin kullanıldığı görülmektedir. Bunlar: *-mAll*; *isim fiil + lazım/luzum*; *lâzım/luzum fiil + istek eki + şahıs eki* (örnek: *lâzım gelesin*) gibi yapılardır. Yapılan ağız ve folklor derlemelerinde toplanan metinleri incelediğimizde, bu çekimin bütün şahıslarıyla ilgili yeterli örneklerin olmadığını görürüz. Her ne kadar bu çalışmalarda yer alan dil incelemeleri bölümlerinde *-mAll*'nin bütün şahıslardaki çekimi verilmişse de bu çekimleri elde edilen malzemelerden tek tek örneklendirmek mümkün değildir. Bu çalışmada bulabildiğim örneklerle yetinmek zorunda kaldım.

3.2.1. *-mAll* ile kurulmuş gereklilik yapısı:

Öznesiz kullanımı: Bu kullanımda fiiller, geçişli, ettirgen veya edilgen yapıda olabilir.

“Sormuş bir vezirine. Bir vezir ‘Bunu cellat **etmeli**’ dedi. ‘Etlerini **ğrymalı**, haşgeş gibi **dömeli**’ dedi.” (Edibe Türker, Kıbrıs Ağzı ve Grameri, İ.Ü.Ed.Fak. TDE Bölümü Mez. Tezi, Yön: Sadettin Buluç, İst. 1974, s.6 Anlatıcı: Mehmet Hüseyin, Limasol Kazası, Aytuna Köyü)

“Bulmayınca asla dönmesinler geri

Canlı dutulmayanı, hemen **öldürmeli.**” (Kemal Ahmet, Kıbrıs Türk Folkloru, İ.Ü.Ed.Fak. TDE Bölümü Mez. Tezi, Yön: Prof.Sadettin Buluç, İst. 1973, s.14)

Öznesi 2. teklik şahıs olan kullanım:

“Tahir Çavuş geldi, buldu beni mağrada

Gel, burada teslim **olmalısın** Halid

İşte mendil, yaralarımı bağla.” (O. M. Yorgancıoğlu, Kıbrıs Türk Folkloru, Genişletilmiş 2. Baskı, Tarih yok.)

3.2.2. Fiil + isim fiil + lâzım / lazım / şart ile kurulan gereklilik yapısı:

Bu çekimde *-mAk* ve *-mA* isim fiil eklerinden sonra *lazım* getirilir. “Bir hafta gadar gurutulur. **Çevirmek lazım** her gün.” (Derlenen: Emine Kocabaş, ev hanımı. Derleyen: Kemal Baş)

“Eğşisi **güzel olmak lazım**.” (Derlenen: Emine Kocabaş, ev hanımı. Derleyen: Kemal Baş)

“Çok eyi **yıkamak lazım**.” (Derlenen: Emine Kocabaş, ev hanımı. Derleyen: Kemal Baş)

“Dabi güzel olması için, salkımların da bakımlı olması için yapraklarını dahi **açmak lazım**.” (Derlenen: Mehmet Ali Kağan, emekli polis, Çınarlı/Mağusa. Derleyen: Fatma Gül Ağca)

Aşağıdaki örneklerde ise ek eylemle çekimlenmiş şekilleri mevcuttur. Bu örneklerde *-mA* isim fiilinden sonra şahsı belirten iyelik ekinin getirildiği de görülür:

“Eskiden gazanlar bakır gazanlar bakır, tencereler hep cezveler bakır **olması lazımdı**, çünkü giren çıkan hep izlelerdi iğneden ipliğe kadar sayarlardı.” (Derlenen: Sıddıka Esat Cemmedo, ev hanımı. Derleyen: Servet Sayıcı)

“Dokuma olmazsa beğenmezlerdi, çünkü hep ipek **olması lazımdı**, ilk gece hele yazacağında oğlanın yatsın, beyaz bürümcük **olması şartıdı**.” (Derlenen: Sıddıka Esat Cemmedo, ev hanımı. Derleyen: Servet Sayıcı)

“Yatağını, yorganını, dolabını, dikiş makineni, islimini, gazanın bakır olacağıdı, bakır götürceğidiğ hep mükemmel **götürme lazımdı**.” (Derlenen: Sıddıka Esat Cemmedo, ev hanımı. Derleyen: Servet Sayıcı)

3.2.3. *lâzım/luzum + ... istek kipli gereklilik yapısı:*

Bu örneklerde gereklilik bildiren cümlelerin devrik yapıda kurulduğu görülmektedir. Bizim de dikkatimizi çeken gereklilik yapısı budur. Bu yapı *lâzım/luzum + ...istek kipli fiil* şeklinde kurulmaktadır:

“Zere otomopiller onun içinde gider gelir, gider gelir. Ğurtulamañ. **Lâzım** o beyaz yeri **bulasıñ** şu şaflar var. Şafların yanından da yolcular geçer, ki bir ğaldırımından geçeceñ obir ğaldırıma.” (Edibe Türker, s.49 Anlatıcı: Mulli Dayı Luricina Köyü, Lefkoşa)

“Mart, nisanın on beşine ğadar nihayet martın on beşinden tē aprılın on beşine ğadar **lâzım ekesiñ**.” (Edibe Türker, s.2 Anlatıcı: Mehmet Hüseyin, Limasol Kazası, Aytuna Köyü)

“Meselâ martın on beşine ğadar **lâzım ekilsin**.” (Edibe Türker, s.2 Anlatıcı: Mehmet Hüseyin, Limasol Kazası, Aytuna Köyü)

“**Lâzım** faturayı **kessinler**.” (Derlenen: Figen Gürgöze, Yönetici asistan, Gazimağusa)

“**Lâzım** ikisinin de mezuniyet belgelerini **hazırlayalım**.” (Derlenen: Nilgün Ehru, Yönetici asistan, Vadili)

“Ben size sarı zarfla gönderdim. Şimdiye kadar **lazım gelsindi**.” (Derlenen: Nilgün Ehru, Yönetici asistan, Vadili)

“**Lâzım** o sorumluluğu **olsun**, öyle değil mi?” (Derlenen: Peray Hilmi Harman, Öğretim Görevlisi, İskele)

“**Luzumudu** saat sekizde burda **olasın**. (Derlenen: Nilgün Ehru, Yönetici asistan, Vadili, Gazimağusa)

“Kınayı yakargen **luzumudu** bir nikah **geçsin** başından bir goca alsın açık açık bir goca alañ, kınayı yakardı gelinin eline, ayağına da yakardı.” (Derlenen: Sıddıka Esat Cemmedo, ev hanımı. Derleyen: Servet Sayıcı)

Aşağıdaki örneklerde de *lâzım* yerine *icap etmek* ve *gerekmek*'le kurulan yapının olumsuz şekli görülmektedir. Yalnız bu örneklerde olumsuzluk *-malı*'nın olumsuzu *-mamalı* anlamında olmayıp, zorunluluğun ortadan kalktığını belirtmekte ve *-masa da olur* anlamını vermektedir:

“Ne vaqıt ki bağlarığ iki ayak boyunda, keserik ğene ğenneri. **Îcâbetmez yükseldelim** (Yükseltmesek de olur).” (Edibe Türker, s.3 Anlatıcı: Mehmet Hüseyin, Limasol Kazası, Aytuna Köyü)

“Müdüre: Hazırlık kitaplarını tanıdıklardan alsak olmaz mı? dedim. **Gerekmeyelim alalım.** (Almak zorunda kalmayalım).” (Derlenen: Fatma Esen, Karpaz)

3.2.4. Gelecek Zamanın Gereklilik İfadesinde Kullanılması:

Bazı örneklerde de gereklilik anlamı sezilmekte olup, gelecek zaman ekinden faydalanılmıştır. Yani denilebilir ki, bazı durumlarda gelecek zamanda kurulan yapılar da gereklilik bildirebilir:

Çadırı gürdüğünde, evvelâ onu **oñaracañ** su girmesin (Yani: Onu onarmalısın ki, su girmesin, anlamında). (Edibe Türker, s.29 Anlatıcı: Osman Ali, Lefkoşa Mesarya Bölgesi)

“Kimse **görmeyeceğidi** (görmemeliydi) gelinliği, hiçbir zaman gelinliği kimseye göstermez diler, eyi dutmazdı, geçim olmazmış.” (Derlenen: Sıddıka Esat Cemmedo, ev hanımı. Derleyen: Servet Sayıcı.)

4. Gagauzca ile Kıbrıs Türk Ağzında Gereklilik Çekiminin Genel Durumu (Benzer ve farklı yönler):

Araştırma sonucunda Kıbrıs Türk Ağzı ve Gagauzcada gereklilik çekimi olarak şu şekillerin görüldüğü tespit edilmiştir:

4.1. –*mAll* ekiyle çekimlenen gereklilik kipi:

4.1.1. Bu kip Kıbrıs Türk Ağzında Türkiye Türkçesindeki gibidir. Yalnız bazı şahıs eklerinde değişiklikler vardır, birinci çokluk şahısın –*ik* olması, ikinci şahıslardaki nazallığın korunması gibi...

T.1. şahıs: *silmeliyim*

T.2. şahıs: *silmelisiñ*

T.3. şahıs: *silmeli*

Ç.1. şahıs: *silmeliyik*

Ç.2. şahıs: *silmelisiñiz*

Ç.3. şahıs: ----

Ancak taradığımız metinlerde bu çekimin tüm şahıslardaki örneklerine rastlamak mümkün olmamıştır.

4.1.2. Gagauzcada –*mAll* ile çekimlenen gereklilik kipinde şahıs zamirleri başta söylenir ve –*mAll* ekli fiil, şahıs eki almaz. (bkz. Gagauz Türkçesi Grameri, 158; Grammatika Gagauzskogo Yazıka, 215)

T.1. şahıs: *bän almalı*

T.2. şahıs: *sän almalı*

- T.3. şahıs: *o almalı*
 Ç.1. şahıs: *biz almalı*
 Ç.2. şahıs: *siz almalı*
 Ç.3. şahıs: *onnar almalı*

4.2. *lâzım ... istek kipli* gereklilik kipi:

Bu kip Kıbrıs Türk Ağzıyla Gagauzcada hemen hemen aynıdır. Yalnız bazı kaynaklarda Kıbrıs Türk Ağzında *silmem lazım/gerek* gibi, *lazım/gerek* kelimelerinin sonda söylendiği belirtilmektedir, fakat ben taradığım derleme metinlerinde bu şekle rastlayamadım. Bu şekli daha ziyade okur yazar olan ve standart dilden etkilenen kişilerin kullandığını düşünebiliriz.

4.2.1. Kıbrıs Türk Ağzında *lâzım ... istek kipli* gereklilik çekimi şahıslarına göre şöyledir:

- T.1. şahıs: *lâzım/lüzum alayım*
 T.2. şahıs: *lâzım/lüzum alasıñ*
 T.3. şahıs: *lâzım/lüzum alsın*
 Ç.1. şahıs: *lâzım/lüzum alalım*
 Ç.2. şahıs: *lâzım/lüzum alasıñız*
 Ç.3. şahıs: *lâzım/lüzum alsınnar*

4.2.2. Gagauzcada ise *läüzım ... istek kipli* gereklilik çekimi şöyledir:

- T.1. şahıs: *läüzım alayım*
 T.2. şahıs: *läüzım alasin*
 T.3. şahıs: *läüzım alsın*
 Ç.1. şahıs: *läüzım alalım*
 Ç.2. şahıs: *läüzım alasinız*

Ç.3. şahıs: *läüzım alsınnar* (bkz. Grammatika Gagauzskogo Yazıka, 216; Gagavuz Türkçesi Grameri, 158; Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I, Fiil: Basit Çekim, 543)

Gagauz Türkçesinde gereklilik çekimi için Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri I, Fiil: Basit Çekim kitabında bir başka şekil de verilmiştir. Bu şekilde *läüzım* kelimesinden sonra *ma/me* isim-fiil ekinin üzerine yönelme eki getirilir, ayrıca şahıs zamirleri de başta zikredilir:

- T.1. şahıs: *bän läüzım bilmää*
 T.2. şahıs: *sän läüzım bilmää*

T.3. şahıs: *o läüzım bilmää*

Ç.1. şahıs: *biz läüzım bilmää*

Ç.2. şahıs: *siz läüzım bilmää*

Ç.3. şahıs: *onnar läüzım bilmää*

Fakat bu çekimin örneklerine Gagauz metinlerinde rastlamak mümkün olmamıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi bu tür bir çekim sadece şahıssız gerekliliklerde görülüyor olsa gerek: bu işi läüzım bitirmää, gibi.

4.3. fiil+ mAk lazım/luzum/şart şeklindeki gereklilik çekimi:

4.3.1. Kıbrıs Ağzında bu çekimlerin dışında Türkiye Türkçesindeki benzer bir yapı daha görülmektedir. Bu yapı *fiil+ mAk lazım/luzum/şart* şekillerinde kurulmaktadır. Öznesiz olan bu yapıya Gagauz Türkçesinde rastlanmamaktadır.

5. Sonuç:

Sonuç olarak birbirinden uzak coğrafyalarda konuşulan bu iki Türk dili arasındaki bu benzer yapılara dikkat çekmek istiyorum. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I, Fiil: Basit Çekim’de lehçelerdeki gereklilik çekimleri sıralandığında başka lehçelerde bu devrik yapıya pek rastlanmamaktadır. Sadece Gagauzca ve Kıbrıs Türk Ağzında görülmesi bence önemlidir. Azeri Türkçesinde *gerek fiil+istek eki* şeklinde görülen çekim devrik yapıya uymakla birlikte daima *gerek*’le kurulduğu için buradaki yapılardan ayrı tutulmuştur.

Gagauzca ve Kıbrıs Türk Ağzındaki gereklilik yapısının Anadolu ağızlarındaki yapılara benzemediği görülmektedir. Kıbrıs’a 1571’den sonra göç eden Türklerin çoğunun Karaman, Silifke, İçel yöresinden gelip yerleştiği göz önünde tutulursa, bu bölgelerde konuşulan ağız özellikleri içinde böyle bir gereklilik yapısına rastlanmayışı da dikkati çekmektedir.

Kaynakça:

Ağca, Fatma Gül (Derleyen), Kıbrıs Türk Ağzı, Türkçenin Ağızları dersi ödevi.

Ahmet, Kemal (1973), Kıbrıs Türk Folkloru, İ.Ü.Ed.Fak. TDE Bölümü Mez. Tezi, Yön: Prof.Sadettin Buluç, İstanbul

- Baş, Kemal (Derleyen), Kıbrıs Türk Ağzı, Türkçenin Ağızları dersi ödevi.
- Demir, Nurettin (2002), “Kıbrıs Ağızları Üzerine”, *Scholarly Depth and Accuracy. A Festschrift to Lars Johanson (Lars Johanson Armağanı)*, Editör: Nurettin Demir-Fikret Turan, Grafiker Yayınları: 4, Ankara
- (2004), “Kıbrıs Ağızlarında İstek Eki Almış Cümleler”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I*, 20-26 Eylül 2004, Ankara, s. 725-730
- Ercilasun, Ahmet Bican ve diğ. (2006), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I: Fiil Basit Çekim*, TDK Yayınları: 879, Ankara
- Ergin, Muharrem (1982), *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yayınları, 8. baskı, İstanbul
- İlker, Ayşe (1997), *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*, TDK Yayınları: 679, Ankara
- Kıral, Filiz (2004), Modal Constructions in Iran-Turkic, *Modal Constructions in Turkic of Iran*. In É. Á. Csató, B. Isaksson & C. Jahani (Hrsg.) Linguistic Convergence and Areal Diffusion. Case studies from Iranian, Semitic and Turkic, London and New York: Routledge, 285-295.
- Korkmaz, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları: 827, Ankara
- Menz, Astrid (2000), “Analytic Modal Constructions in Gagauz”, *Studies on Turkish and Turkic Languages*, (Proceedings of Ninth International Conference on Turkish Linguistics, Lincoln College, Oxford, August 12-14, 1998), Edited by Aslı Göksel and Celia Kerslake, Turcologica: Herausgegeben von Lars Johanson, Band: 46, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, s. 151-158
- Özkan, Nevzat (1996), *Gagavuz Türkçesi Grameri Giriş-Ses Bilgisi-Şekil Bilgisi-Cümle-Sözlük-Metin Örnekleri*, TDK Yayınları: 657, Ankara
- Özmen, Mehmet (2003), “Gerek, Gerekmek ve Gereklilik Çekimi”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu 2003 Mustafa Canpolat*

- Armağanı*, Yayımlayanlar: Aysu Ata-Mehmet Ölmez, Ankara, s.177-193
- Pokrovskaya, L.A., (1964), *Grammatika Gagauzskogo Yazıka*, Fonetika i Morfologiya, Moskva
- Saraçoğlu, Erdoğan, (2004), *Kıbrıs Ağzı*, 3. Baskı, Lefkoşa
- Sayıcı, Servet (Derleyen), *Kıbrıs Türk Ağzı*, Türkçenin Ağızları dersi ödevi.
- Türker, Edibe, (1974), *Kıbrıs Ağzı ve Grameri*, İ.Ü.Ed.Fak. TDE Bölümü Mez. Tezi, Yön: Sadettin Buluç, İstanbul
- Türkyılmaz, Fatma (1999), *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, TDK Yayınları: 729, Ankara
- Yorgancıoğlu, Oğuz M., *Kıbrıs Türk Folkloru*, Genişletilmiş 2. Baskı, Tarih yok.
- Zeynalov, Ferhat (1993), *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi* (Çeviren: Yusuf Gedikli), Cem/Kültür, İstanbul.